

7. Maj, 2007

Tag magten fra politikerne!

- *En succeshistorie om den lange vej fra grundforskning til anvendelse*

Foranlediget af den seneste debat om, hvorvidt offentlige forskningsmidler fortrinsvis bør tildeles grundforskningen eller den såkaldte ”strategiske” forskning (forskning indenfor på forhånd givne rammer), har jeg en lille historie fra mit eget forskningsområde, økonomi. Den understøtter min holdning, at megen fokus på ”strategisk” forskning med sigte på umiddelbare anvendelsesmuligheder er en dårlig ide. Ikke kun fordi historien er et fint eksempel på, hvordan grundforskning på længere sigt helt uplanlagt kan få stor betydning for vores måde at leve på. Men også fordi den i sit indhold ironisk påpeger det nyttesløse i at politikere forfølger kortsigtede og populære målsætninger. Og netop den nuværende omfordeling af ressourcer fra grundforskning til ”strategisk” forskning synes for mig drevet af rene politiske motiver. Jeg mener, hvem kan være uenig i at skatteborgernes penge skal gå til noget forskning, som har til hensigt at afhjælpe nogle helt aktuelle problemstillinger? Nej vel? Men at gå efter kortsigtede gevinster i forskning er ofte nyttesløst på lang sigt, da man ikke kan købe sig til en god ide. Men man kan måske købe sig til gode ideer ved at skabe gode rammer for kreativiteten, dvs. at støtte grundforskningen. Historien er som følger.

Almindelig demokratisk tankegang tilsiger, at økonomisk politik bør udføres af folkevalgte politikere. På den måde kommer man, trods de meningsforskelle der måtte være i befolkningen, tættest på en politik, som er til gavn for almenvellet. I midten af 1970’erne gjorde økonomerne Finn E. Kydland og Edward C. Prescott imidlertid den fundamentale opdagelse, at i en stiliseret model for en økonomi, ville selv en velmenende politiker kunne gøre mere skade end gavn – selv når alle i befolkningen var fuldstændig enige om, hvad der var godt og skidt. Kernen i problemet var, at hvad der er godt for ”i morgen”, når vi planlægger ”i dag”, pludselig ikke mere er godt, når ”i morgen” oprinder. Til den tid vil selv den velmenende politiker kunne fristes til at gøre ting, som måske på kort sigt vil være gavnlige, men som på længere sigt vil være skidt.

Denne grundforskningsbaserede opdagelse fik op igennem 1980’erne, i kombination med bl.a. John Nash’s banebrydende spilteoretiske modeller fra 1950’erne, anvendelse til forklaring af den høje inflation, som mange industrilande oplevede i 1970’erne og stadig levede med. Ideen var, at hvis pengepolitikken var i hænderne på velmenende politikere, kunne de fristes til at føre en ekspansiv politik til gavn for beskæftigelsen. Fristelsen gav imidlertid bagslag, da pengepolitik sjældent i det lange løb kan gavne beskæftigelsen, men derimod skabe inflation. Baseret på de udviklede teorier, præsenterede en provokerende løsning derfor sig selv: Pengepolitik er for følsomt til at være overladt til politikere. Det er bedst at overlade den til en centralbank, som er *uafhængig* af velmenende politikeres kortsigtede luner.

Hermed fik og har det grundforskningsmæssige bidrag fået stor anvendelse i virkeligheden. Flere og flere centralbanker er uafhængige verden over, og hele opbygningen af den Europæiske Centralbank tager udgangspunkt i det fordelagtige ved uafhængighed fra folkevalgte politikere (et andet eksempel er Danmarks insisteren på en fastkurspolitik, som netop reflekterer et fravalg af at anvende pengepolitikken til opnåelse af forbigående gevinster). Der er således tale om et eksempel,

hvor et (set i bakspejlet) relativt simpelt, men grundlæggende, økonomisk-teoretisk forskningsresultat har fået vidtrækkende konsekvenser over hele verden

Hverken Nash, Kydland eller Prescott (som alle er hædret med Nobelprisen i økonomi) havde formentlig nogen anelse eller intentioner om deres arbejders betydning for fremtidens samfund. Jeg ved det ikke, men jeg tror de udviklede deres ideer, fordi de fandt dem spændende og inspirerende i sig selv. I bagklogskabens skær står det derfor klart, at ingen af dem ville have overlevet under et system, hvor en ide skulle kunne omsættes til praktisk anvendelse øjeblikkeligt.

Så i relation til udviklingen af nye ideer – grundforskning – er det unægteligt fristende at følge historiens morale, og derfor foreslå at sætte politikernes trang til kortsigtet planlægning bare en smule på stand by.